

Η διαλεκτική της χαράς και των θλίψεων

Ορθοδοξία / Θεολογία

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Ο άνθρωπος δεν υπάρχει ως στατικό ον αλλά ως δυναμικό γίνεσθαι. Δυσφορεί όταν έγκλω-βί-ζε-ται στους περιορισμούς του χώρου και του χρό-νου. Δεν αναπαύεται, ά-σφυκτιᾶ και θέλει να τους ὑ-περ-βεῖ, να κινηθεί ἀπε--ρι-ό-ριστα, να ὑψω-θεῖ προς το ἄ-πει-ρο: «Τις δώσει μοι πτέ-ρυγας ὡσεὶ περι-στε-ρᾶς, και πε-τα-σθήσομαι και κατα-παύ-σω»^[1] [1]; Αυτό ὑπαγο-ρεύει και η ἴδια η ὑπό-στα-σή του, που εικονίζει τον ἄπειρο, ἀπεριόριστο και ὑπερ-βα-τικὸ Θεό.

Κάθε δημιούργημα του Θεού έχει να εκπληρώσει κάποιον σκοπό. Ο άνθρωπος που ξεχωρίζει μέσα στην δημιουργία με την «κατ'εἰκόνα και καθ' ομοίωσιν» Θεού κατασκευή του έχει ως σκοπό την ἀνύ-ψω-σή του στην τελειότητα του Θεού. Η ἀνύ-ψω-ση αυτή πραγματοποιείται με την ἐξου-σία που ἔλαβε εξ αρχῆς, να μεταβεί ἀπό την δυναμική κατάσταση του «κατ'εἰκόνα» στην ομοίωση προς τον Θεό, στο «καθ'ό-μοί-ωσιν».

Ο άνθρωπος έχει ως ταυτότητα αυτόν που κατο-π-τρί-ζεται μέσα στην ὑπαρξή

του, τον Θεό. Ὑπάρχει ως δέκτης της θειας ενέργειας. Ἀπο-στρε-φόμενος τον Θεό και στρεφόμενος προς τον εαυτό του βραχυκυκλώνει την ταυ-τότητά του και παραδίδεται στον ναρκισσισμό. Με τον τρόπο αυτόν μα-ταιώνει και την προοπτική της τελειώσεώς του, την πορεία προς το «καθ' ὁ-μοί-ωσιν».

Ο πόθος της τελειώσεως υπάρχει μέσα στο γίγνεσθαι του ανθρώπου, ἀλ-λὰ δεν μπορεί να εκπληρωθεί μό-νο με τις δυ-νά--μεις του. Στον κτι--στὸ και πε-περασμένο κόσμο δεν υπάρχει δύνα-μη που μπο-ρεῖ να ὑψώ-σει τον ἄν-θρωπο προς το ἄ-πει-ρο. Για να πραγ-μα-το-ποι-ηθεῖ αυτό απαιτεῖται ὑπερ-κό-σμια δύνα-μη που αντλείται μόνο από τον ἄ-κτιστο Δη-μιουργό, τον οποίο εγκατέλειψε ο ἄν-θρω-πος με την αποστασία του.

Η αποστασία από τον Θεό δεν ἐβλαψε τον ἄνθρωπο μόνο ηθικά, ἀλλά και οντολογικά, γιατί αμαύρωσε την εικόνα του Θεού μέσα του και μα-ταί-ωσε την δυνατότητα της ομοιώσεως προς αυτόν. Αυτό σημαίνει ὅτι και η αποκατάσταση του ανθρώπου στην προπρωτική κατάστασή του οφείλει να πραγματοποιηθεῖ και σε οντολογικό επίπεδο. Για να προ-σλά-βει και να ἐνεργο-ποιήσει ο ἄν-θρωπος δύ-να-μη από τον ἄκτιστο Δημιουργό του, πρέ-πει να ἀ-πο-κα-τα-στήσει την κοινωνία του με αυτόν, ἀλλά και να καλ--λιερ-γήσει την ἀ-παι-τούμενη δε-κτικότητα μέσα του.

Η δεκτικότητα αυτή είναι κατ'ἀρχὴν δοσμένη στον ἄν-θρωπο με την «κατ'εἰκόνα και καθ'ὁμοίωσιν» Θεού κατασκευή του. Η αποστασία του ὅμως από τον Θεό που διέκοψε την κοινωνία του με αυτόν, ἀκύρωσε και την μετοχή του στην ἄκτι-στη

θεια χάρη και ενέργεια. Ο άνθρωπος αὐ-το-νο-μήθηκε και πε-ρι-ορί-στηκε στην βιολογική ατομικότητά του. Ἀποστρά-φη---κε τον Δη-μι---ου-ργὸ και στράφηκε προς τα δημιουργή-μα-τα. Ἐτσι βρέ-θη-κε ερριμένος μέ--σα στην κτί-ση, διχα-σμένος ἔσω-τε-ρικὰ και βυθισμένος μέ-σα στον κυκεώνα της εγωπάθειας και των αμφιβολιών του.

Η ανύψωση του ανθρώπου σε υψηλότερο επίπεδο ζωής και δράσεως προ-ὑποθέτει την επαναφορά στην φυσική του κατάσταση. Προὑποθέτει την ανασύνδεση με τον Δημιουργό του, που καθιστά δυνατή και την ἀπο-κατάσταση της ἔσωτε-ρικής του ενότητας. Χωρίς την προὑπόθεση αὐ-τὴν ὁ--ποι--αδήποτε περαι-τέρω εξέλιξή του οικοδομείται σε ἔ-σφαλ-μέ-νη βιά-ση και ὁδη-γεῖται ἀνα-πότρεπτα σε ἀπο-τυ-χία και κατα-στροφή. Αυτό διαπιστώ-νε-ται στην παγκόσμια ἱ-στο---ρία και γίνεται ἰδι-αί-τερα αἰ-σθη-τὸ στην σύγχρονη κοι-νωνία.

Η μετάβαση ἀπὸ το «κατ'εἰκόνα» στο «καθ'ὁ-μοί-ωσιν» δεν ἐπιβάλ-λε-ται στον ἄνθρω-πο, ἀλλὰ επαφίεται στην φιλοτιμία και την προαί-ρεσή του. Και η σωστή μετάβαση κα-τορθώνεται με την ελεύθερη επιλογή και ἄσκη-ση της καλῆς εργασίας που καλεῖται να αναλάβει ως συ-νε-ργὸς του Δη--μιουργοῦ του· εἶναι η εργασία της αρετῆς που δραστηριοποιεῖ τα φυ---σι-κά του χα-ρί--σματα και αξιοποιεῖ την κοινωνία αγάπης με τον Δη-μι-ουργὸ και τα δη-μι-ουρ-γή-ματά του.

Η αποστασία του ανθρώπου ἀπὸ τον Θεὸ ματαίωσε την εξέλιξη αὐ-τὴν. Διέστρεψε την φύση του και ἀνέ-τρεψε την ζωή. Ο ἄν-θρω-πος ἀγά-πησε τον κόσμον και ἐγένε εχθρὸς του Θεοῦ. Την φυσική ἀνα-φορά του προς τον Δημιουργὸ διαδέχθηκε η παρά φύσιν υποταγή του στα κτίσματα. Στην ανώδυνη και ειρηνική ζωή του εισήλθε η οδύνη και η ταραχή. Ο σκοτισμὸς του ἦταν δραματικὸς, ὄχι ὁμως και ἀπόλυτος. Θέ-λο-ντας τώρα ο ἄν-θρω-πος να λυ-τρω-θεῖ ἀπὸ την οδύνη καταφεύγει στην ἡδο-νή, ἀλλὰ απογοητεύεται, γιατί ἔτσι οδηγεῖται σε νέα οδύνη. Και επειδὴ ἀδυ-να-τεῖ να βρει ἡδονὴ ἀπαλ-λαγ-μένη ἀπὸ οδύνη αἰ-χμα-λωτίζεται στον φαῦλο κύ-κλο ἡδονῆς και οδύνης[2][2].

Για τον αποστάτη ἄν-θρω-πο οἰ--κο-νό-μησε ο Θε---ὸς να τρώει με ιδρώτα τον ἄρ-το της ζωῆς του. Και αὐτὸ δεν το ἔκανε ἀπὸ κα-κί--α, ἀλ-λὰ για να τον προ-----φυ--λάξει ἀπὸ την πλήρη κα-τα-στροφή[3][3]. Ο πόνος υπενθυμίζει στον ἄν-θρω-πο τις αδυναμίες και την ανεπάρκειά του. Η υπόμνηση αὐτή εἶναι χρή--σιμη για την αυτογνωσία του, ἀλλὰ δεν εἶναι ικανή να τον θεραπεύ-σει. Για να θεραπευθεῖ ο ἄνθρωπος και να ἐπα-----νέλ-θει στην φυσική του κα-τά-σταση χρειάζεται να καταλλαγεί με τον Θεὸ.

Η καταλλαγή αὐτή δεν κα-τορ-θώνεται με θεω-ρί-ες και ιδεολογίες. Δεν πραγμα-το-ποι-εῖται οὔτε με τις δι-ά-φορες θρη-σκευ-ες, τους ἡθι--κοὺς κανόνες,

τις ιερές δια-τάξεις και τελετές που πραγματοποιεί ο άνθρωπος. Όλες οι προ-σπά-θειες αυτές περιορίζονται στο έ-πί-πεδο του κτιστού και άδυνα-τοῦν να τον ανακαινίσουν και να ἀπο-καταστήσουν την οντολογική κοινωνία του με τον άκτιστο Θεό.

Η αποκατάσταση της κοινωνίας αυτής πραγμα-τοποι-εῖται στον Χρι-στι-ανισμό με την συγκα-τα-βατική παρέμ-βα-ση του ίδιου του Θεού και έχει ὑ-πο-στατικό χαρακτή-ρα. Θεμελιώνεται σε επίπεδο προσώπων με τον ἑν-αν-θρώπησαντα Θεό Λόγο που έχει πλή-ρες κατά φύση το θεανθρώπινο είναι, και με το πρό-σω-πο της Παρθένου Μαρίας. Αυτή με την τέλεια τα-πεί-νωσή της περιέ-σωσε αλώβητη την «κατ'εἰκόνα και καθ' ομοίωσιν» Θεού ἀνθρώ-πινη φύση και με τις φυσικές αρετές της προσέλαβε κα-τὰ χάρη το θεαν-θρώπι-νο είναι. Η ακηλίδωτη παρθε-νική ὑπό-σταση της Πανα-γίας ήταν η μό-νη που καθι-στοῦ-σε δυνα-τή την σύν-δεση του ανθρώπου με τον Δη-μι-ουργό του. Και η ελεύθερη υπακοή και συγκα-τάθεσή της στην πρό-σκληση του Θεού μυ-σταγώγησε την συμ-φιλίωση μαζί του.

Ο Ευαγγελισμός της Παρθένου Μαρίας σηματοδοτεί την απαρχή του ανακαινισμού του κόσμου. Ο Λόγος του Θεού δανείζεται από αυτήν την ἄν-θρώπινη φύση, τί-κτε-ται ως τέλει-ος ἄν-θρωπος και θεοποιεί τον ἄνθρω-πο. Η Θεοτόκος γίνεται μητέρα της και-νῆς κτίσεως, και ο «ξένος τόκος» της καλεί τους ανθρώπους να «ξενω-θοῦν» από τον κόσμο, να ἀπο-κολ-ληθοῦν από το κράτος της αμαρτίας και να με-τα-θέσουν «τον νουν εις οὐ-ρα-νόν»[\[4\]](#)[\[4\]](#).

Η ελεύθερη συγκα-τάθεση και υπακοή της Πανα-γί-ας στην πρό-σκλη-ση του Θεού που εγκαινίασε την καινή κτίση φα-νέρωσε ταυτό-χρο-να και το φρό-νημα της κτίσεως αυτής. Η πεμπτουσία του φρονήματος αυτού είναι η ὑπα-κοή στο θείο θέλημα· ο συντονισμός του νου με τους «λόγους» της φύσεως που ελευθερώνουν τον άνθρωπο από την δουλεία του κόσμου και τον κατευ-θύνουν στην ελευθερία του Πνεύματος.

[page_end]

Ο ἄν-θρωπος που εἰ-κο-νίζει τον ἄκτι-στο Θεό ποθεί να υπερβεί τους πε-ριορισμούς και να λυτρωθεί από την ματα-ι-ότητα του κόσμου. Αναζητεί διέξοδο προς την αληθινή ἑλευ-θε-ρία και την ακατάλυτη ζωή. Και την διέξοδο από το αδιέξοδό του πρόσφερε στον κόσμο η υπερκόσμια οδός που υπέδειξε και βάδισε ως άνθρωπος αυτός που είπε: «Εγώ ειμι η οδός και η αλήθεια και η ζωή»[\[5\]](#)[\[5\]](#).

Ο Χριστός ως άνθρωπος με την τέλεια υπακοή του στον Θεό Πατέρα και την σταυρική του θυσία συμ-φι-λί-ω-σε τον αποστάτη ἄνθρω-πο με τον Θεό και

διά-νοιξε την οδό της ανυψώσεως και της ενώσεως με τον Δημι-ουργό· «Θεός ήν εν Χρι-στῷ κόσμον κα--ταλ-λάσ-σων ἑαυ-τῷ»[\[6\]](#)[\[6\]](#). Εδώ η καταλ-λαγή δεν ἐπιχει-ρεῖ-ται, ὅ-πως στις διάφορες θρησκείες, με προσπάθεια του ἄν-θρώ-που. Κάθε ανθρώπινη προσπάθεια ἀδυ---νατεῖ να φέρει τον ἄν-θρω-πο σε επαφή με τον Θεό. Η πραγ--μα-τική καταλλαγή γίνε-ται από τον ἴδιο τον Θεό, που συ-γκα---τα-βαίνει στο κτιστό δημι-ούρ-γημά του, το προ-σλαμ-βά-νει και το ἀνα-καινίζει με την ἄκτι-στη ενέργεια και χάρη του.

Το ἔργο αυτό δεν συντε-λεῖται μονομερώς από τον Θεό, ἀλλά γί-νεται με την συμμετοχή και την συνεργασία του ἀνθρώ-που. Η οδός της ἀλη-θινης ζωής, που οδηγει τον ἀν-θρώ-πο στην ανακαίνιση του εαυτού του και την οἰ-κοδόμηση της και----νης κτίσεως, είναι επίπονη και σταυ-ρική. Είναι οδός θυσι-αστικής αγάπης και υπομονής. Ὅποιος ὅμως ποθεί την ἀληθινή ζωή, γράφει ο ἅγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, γνωρίζει ὅτι κάθε πό-νος, εἴτε θεληματικός εἴτε ἀθέλητος, θανατώνει την μητέρα του θανά-του, την ἡδο---νή, και υπομένει με χαρά και ευφροσύνη τις δυσκολίες και τους πει-ρα-σμούς[\[7\]](#)[\[7\]](#).

Ο ἅγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής, ο Πρόδρομος της ελεύσεως του Χριστού και της Βασι-λείας του Θεού, ἀρχισε το κήρυγμά του καλώντας τους ἀν-θρώ-πους σε μετάνοια. Με τον ἴδι-ο τρόπο ἀρχισε και ο Χριστός το κήρυγμά του: «Μετα-νοεῖτε· ἤγγικε γαρ ἡ βασιλεία των ουρανῶν»[\[8\]](#)[\[8\]](#). Μετάνοια δεν εἶ---ναι ἡ ἀ-πλή με-ταμέλεια, ἀλλά ἡ «ἀλλαγή του νοε-ροῦ φρο-νή-μα-τος»[\[9\]](#)[\[9\]](#)· ἡ ἐ-πι---στροφή του ἀνθρώπου ἀπό την πνευ-μα-τική λήθη στην ἀλή-θεια, ἡ μετά-βασή του ἀπό τον νόμο της σάρκας στην ελευθερία του Πνεύματος.

©doxologia.ro

Η αληθινή μετάνοια είναι δύσκολο και έμπονο έργο, πού παρατείνεται μάλιστα σε ολόκληρη την ανθρώπινη ζωή. Ο άνθρωπος που αποστάτησε από την πηγή της ζωής του- έχει σκοτισμένη την είκόνα του Θεού μέσα του και δεν μπορεί να συλλάβει την αλήθεια του Θεού και τον σκοπό της ζωής του. Αδυνατεί επίσης να αντιληφθεί χωρίς τον θείο φωτισμό το μέγεθος της καταστροφής που προκάλεσε η αποστασία του, όπως και το βάθος της αχαριστίας του για το μεγαλείο της δωρεάς που απέμπόλησε.

Καλώντας ο Χριστός τους ανθρώπους να μετανοήσουν και να τον ακολουθήσουν αναφέρει και τα έμποδια που θα συναντήσουν. Δεν μνημονεύει ανέσεις και ευκολίες, αλλά προλέγει εξ αρχής τις δυσκολίες που θα βρουν στον εαυτό τους και στον κόσμο, χαρακτηρίζοντας την υπακοή στην διδασκαλία του ως «ζυγόν» και «φορτίον». Ταυτόχρονα όμως βεβαιώνει ο ίδιος ότι ο ζυγός του είναι απαλός και το φορτίο του ελαφρό^[10][10]. Επί πλέον ο Χριστός ως θύμα της κοσμικής κακίας αλλά και ως νικητής του κόσμου υπόσχεται σε όσους τον ακολουθήσουν και μείνουν κατά την επίγεια ζωή τους πιστοί στην πρόσκλησή του, ούρανια ανάπαυση και αναφαίρετη χαρά.

«Εν τω κόσμω θλίψιν έξετε», είπε ο Χριστός στους μαθητές του, «αλλά θαρσεΐτε, εγώ νενίκηκα τον κόσμον»^[11][11]. Έτσι ο χωρισμός του Χριστού από τους μαθητές του και η πορεία του προς τον θάνατο λύπησαν τους μαθητές. Η επανεμφάνισή του όμως μετά την ανάσταση έδωσε σε αυτούς αναφαίρετη χαρά. Τώρα λυπάστε, είπε ο Χριστός στους μαθητές, όταν χωριζόταν από

αὐ-τοὺς και βὰ-διζε προς τον θάνατο, «πάλιν δε ὄψομαι υμὰς και χα---ρῆ--σε-ται υμῶν ἡ καρδία, και την χα-ρὰν υμῶν ουδεὶς αἶρει ἀφ' υμῶν»[\[12\]](#)[\[12\]](#).

Ἡ κοσμικὴ χαρὰ που ἀντλείται ἀπὸ την εφήμερη ἀμε-σότητα εἶναι φευγαλέα και ἐπιφανειακὴ. Προσφέ-ρει ἀπα-τηλὴ ἰκα-νοποίηση που δεν ἀ-ντα-πο-κρίνε-ται στις ὑ-παρξιακὰς ἀνάγκες του ἀνθρώπου. Τον εὐχα-ρι-στεῖ προ--σκει-ρα, παρακάμπτει τις ουσιαστικὰς ἀνάγκες του και τον ἐγκα-τα-λεί-πει. Ἡ χριστιανικὴ χαρὰ ἀντα---πο-κρί-νεται στις βαθύτερες ἀνάγκες του ἀν-θρώ-που, τον εἰρη-νεύ-ει και τον στηρίζει στον ἀγῶνα της ζωῆς του. Ὅ-ποι-ος ζει συνεχῶς με το κατά Θεὸν πένθος, γράφει ο ὄσιος Ἰω-άννης ο Σιναΐτης, δεν παύει να εορτάζει καθημερινά. Ὅποιος ὁμως εορτάζει συνε-χῶς σωμα-τι-κά, θα καταλήξει στο αἰώνιο πένθος. Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ βιώνεται με χαρμολύπη[\[13\]](#)[\[13\]](#).

Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ μέσα στον κόσμο της πονηρίας εἶναι δύσκολη και μαρτυρικὴ. Ὁ χριστιανὸς οφείλει καθημερινῶς να ἀγωνίζεται ἐναντίον του κα-κοῦ που βασιλεύει στον κό-σμο. Ἐνῶ ὁμως το κακὸ βασιλεύει και κατα-στρέφει τον κόσμο και τον ἴδιο τον ἀνθρώπο, παραμένει ἀκατά-βλη-το και ἀσύλληπτο. Ὁ ἀνθρώπος ἀδυνατεῖ να το νικήσει, ἐνῶ συχνὰ δυ-σκο-λεύ-εται και να το ἐντοπίσει. Και αὐτὸ συμβαίνει, γιατί το κακὸ εἶναι ἀνυ-πόστατο. Δεν ὑπάρχει καθεαυτὸ. Ὑπάρχει μό----νο ως παραφθορὰ του ἀγα-θοῦ. Εἶ-ναι πλάνη να νομίζει κάποιος ὅτι μπορεί να πολε-μή-σει και να κα-ταστρέψει το κακὸ. Αὐτὸ ἀφανίζεται μόνο ὅταν δεν βρίσκει υποκείμενο να προσαρτηθεῖ. Και ο ἄν-θρώπος κατα-στρέ-φει το κακὸ, μόνο ὅταν δεν ἐπι-τρέ-πει να ὑπο-στασιαστεῖ στο πρόσωπό του.

Ὁ Χριστὸς ἀντικαθιστώντας την ἐντολὴ της *Πα-λαιᾶς Διαθήκης* που πε-ριόριζε την ἐκδίκηση στην ἀντα-ποδοση ἴσου κακοῦ, στην λεγόμενη ταυτο-πάθεια, καλεῖ τους ἀν-θρώπους να μην ἀντιστέκονται στο κακὸ: «Ἡ-κού-σα-τε ὅτι ἐρρέθη οφθαλμὸν ἀντὶ οφθαλμοῦ και ὀδό-ν-τα ἀντὶ οδόντος. Ἐγὼ δε λέγω υμῖν μη ἀντιστήναι τω πονηρῶ»[\[14\]](#)[\[14\]](#). Αὐτὸ φαίνεται να εισηγεῖται την ἥττο-πάθεια που ευνοεῖ την ἐξάπλωση και τον θρίαμβο του κακοῦ. Στην πραγματικό-τη-τα ὁμως συμβαίνει το ἀντίθετο.

Ὅπως παρατηρεῖ και ο ἅγιος Σωφρόνιος, ἡ ἐντολὴ αὐτὴ του Χριστοῦ «εἶναι ἡ πιο ἀποτελεσματι-κὴ μορφή της πάλης κατά του κακοῦ»[\[15\]](#)[\[15\]](#). Με την ταυτοπάθεια το κα-κὸ διπλασιάζεται στον κόσμο και δεν κατα-στρέ-φεται. Ὅταν ὁμως το κακὸ δεν βρίσκει ἀντίσταση και δεν ἀντα-ποδί-δε-ται ἀπὸ το πρόσωπο που το ὑφί-σταται, πέφτει στο κενὸ και ἀφα-νίζεται. Ἡ μη ἀντα-πόδοση του κακοῦ δεν φανερώνει δειλία ἢ ἀδιαφορία για το κακὸ, ἀλλὰ πραγματικὴ ἀνδρεία και σοφὴ ἀντιμετώπιση. Χρειάζεται με-γά-λη ἀν---δρεία και πολλὴ υπομονὴ για να παραιτηθεῖ κάποιος ἀπὸ τον πει-ρασμὸ να ἐκδι-κηθεῖ για το κακὸ που υπέστη, ὅπως και πολλὴ σύνεση για να ἀντικα-ταστήσει την ἀντα-πό-δοση του κακοῦ με την

ενεργοποίηση του αγαθού[16][16].

[page_end]

Με την μη ανταπόδοση του κακού θριαμβεύει η δύ_----ναμη του αγαθού. Η εξωτερική αδυναμία ευνοεί τον εσωτερικό πλα-τυσμό. Πλατύνεται η καρ-διά του ανθρώ-που και ενισχύεται η δύναμη του πνεύματός του για την ά-σκη-ση της αρετής. Ελευθερώνεται από το σαρκι-κὸ φρόνημα και ἀπο-σπᾶ-ται από τον εγωκεντρισμό και τον ευδαιμονισμό που αιχμαλωτίζουν τις ψυχές των ανθρώπων. Ο μύχιος πόθος αυτής της ελευθερίας κατέστησε και στις ημέρες μας τόσο ελκυστικές οι σύγ-χρονες ασκητικές μορφές.

Τα περισσότερα και μεγαλύτερα κακά που ύπάρ-χουν στον κόσμο ὀφεί-λονται στην μη ενεργοποίηση του ἀγα-θοῦ. Και για το φαινόμενο αυτό με-γά-λο μερίδιο εὐ-θύνης ἔχουν ὅσοι ἐντο-πίζουν το κακό στην ἀμεση διά--πρα-ξή του. Το κακό ὁμως ως μη ὄν φυτρώνει και στο κενό που δημιουργεί η ἀ-πουσία του καλού. Ο ἐνάρετος ἄνθρωπος δεν περιορίζεται στην ἀπο-φυγή του κακού, ἀλλὰ φροντίζει και για την ἀσκηση της αρετής. Η ἀδια-φορία γι' αὐτήν εἶναι κακία.

Ο Θεός ἔβα-λε τον ἄνθρωπο στον Παράδεισο, για να ἐρ-γά-ζεται και να τον πε-ρι-ποι-εῖ-ται· «εργάζεσθαι αὐτόν και φυλάσσειν»[17][17]. Η υπακοή στον Θε-ὸ εκδηλώνεται με την τήρηση των ἐντολῶν του. Και η τήρηση των ἐντο-λῶν του Θεοῦ κα-θιστᾶ τον ἄνθρωπο μιμητὴ και συνερ-γὸ στο δη-μι-ουρ-γικὸ ἔρ-γο του. Ο Χρι-στὸς ως τέλειος ἄνθρωπος και μιμητὴς του οὐρα-νίου Πα-τρὸς εἶπε:- «Ο πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργά-ζομαι»[18][18].

Η «εν Θεῷ» εργασία ως ἔργο υπακοῆς εἶναι «καλὴ εργασία» και παρέ-χει στον ἄνθρωπο χαρά και ευλογία. Η ἀποστασία του ὁμως ἀπὸ τον Θεὸ και η ἐμπαθὴς σχέση του με την σάρκα και τον κόσμον συ-νέ-δεσαν την ἐρ-γασία με πόνο και ιδρώτα. Η εργασία των αρετῶν δεν γί-νε-ται τώρα με ἄ-νεση και εὐ-κολία, ἀλλὰ με πόνο και δυσκο-λία. Τα ἐμπόδια που δημι-ούρ-γησαν οι στρε-βλώ-σεις και τα πάθη στον ἄνθρωπο κατέ-στη-σαν ἐπώ-δυ-νη την κατὰ φύ-ση ζωή του. Και η συσσώρευση των στρε-βλώ-σε-ων αὐτῶν με τον διαρκῶς αὐξά-νό-μενο ἐγωκεντρι-σμὸ ἐνίσχυσαν πε-ρι-σ-σό-τερο την κακία στην σύγ-χρονη κοι-νω-νία.

Η «καλὴ ἐρ-γα-σία» πραγ-μα-το-ποιεῖται πάλι ως ἔρ-γο υπακοῆς με την κα-ταπολέμηση των παθῶν και την καλ--λι-έρ-γεια των αρετῶν, που ταυ--τί-ζεται με την τήρηση των θειῶν ἐν-το-λῶν. Αὐτές ἐλευ-θε-ρώ-νουν τον ἄν-θρω-πο ἀπὸ το ἑω-σφορικὸ φρόνη-μα του ἐγωκεντρισμοῦ, διευρύνουν το πνεῦμα του και τον συ-ντονίζουν με το πρᾶ-ο και ταπεινὸ φρόνημα του Χριστοῦ.

Η ταπείνωση δεν πρέπει να ἐκλαμβάνεται ως πα-θη-τικὴ διάθεση, ἀλ-λὰ να

συμβαδίζει με την βίωση και ένεργο-ποίηση των άρε-τών. Έτσι π.χ. ο τα--πει-νός οφείλει να εἶ-ναι και επιεικής. Η έπιεί-κεια όμως δεν δικαιολογεί την ά-δράνεια για την προ-άσπιση και επικράτηση του καλού στις διαπρο-σω---πικές και τις κοινω-νι-κές σχέσεις, αλλά να συνυ-πάρ-χει με την αρετή του θάρρους. Ο επιεικής μπορεί ή και οφείλει να θυσιάζει το προσωπικό του συμφέρον, όχι όμως και να δέχεται άδια-μαρτύρητα την αδικία που γί-νεται σε βάρος του άλλου ή του κοινωνικού συνόλου.

Με την έργα-σία των αρετών, λέει ο όσιος Ισαάκ ο Σύρος, ο άνθρωπος τα---πει-νώ---νεται, καθί-σταται δεκτικός της χάριτος του Θεού και εισέρχεται στην οδό της θεώ-σεως[19][19]. Ο Θεός, δεν θέλει τον άν-θρωπο αργό και άμέ-ρι-μνο. Τον θέλει να μεριμνά και να κοπιάζει για αγαθά έργα. Όποιος άπο-φεύγει τις θλί-ψεις που συνεπάγονται τα έρ-γα αυτά, άπο-χω-ρίζεται από την αρετή και από την πηγή της αρετής, τον Θεό. Θέλημα του Θεού δεν εἶ-ναι η ανά--παυ-ση των παιδιών του κατά την παρούσα ζωή αλλά κατά την μέλ--λουσα. «Εν τούτω αφορίζονται οι υιοί του Θεού εκ των λοιπών· ίνα αύ-τοί μεν εν θλίψεσι ζώσιν, ο δε κόσμος εν τρυφή και αναπαύσει λαμπρύ-νη-ται»[20][20].

Η εργασία της αρετής απαιτεί κόπο και μόχθο. Ο όσιος Ισαάκ χα-ρα-κτηρίζει την αρετή «μητέρα της λύ-πης»[21][21]. Τα καλά έργα γίνονται με πόνο καρ-διάς και σω-μα--τικό κόπο. Και ο όσιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης έπι-ση---μαί-νει ότι κάθε σωματική και πνευμα-τική εργασία που δεν έχει πόνο ή κόπο δεν προσφέρει καρπό σε αυτόν που την ασκεί[22][22]. Δεν αρκεί μόνο ο πόνος της καρδιάς. Χρειάζεται και ο σω-μα--τικός κόπος. Ο άνθρωπος είναι άδιαί-ρετη ψυχοσωματική ενότητα. Η

πτώση και η ανόρθωσή του, η έξα-χρεί---ωση και η ανακαίνισή του δεν πραγματο-ποι-οῦνται μόνο στην ψυχή του, αλλά σε ολόκληρη την ύπαρξή του, στον όλον άνθρωπο. Γι' αυτό η άσκηση στην Ορθόδοξη Έκ-κλησία δεν περιορίζεται στην ψυχή του ανθρώ-που αλλά συ-μπε-ριλαμβάνει και το σώμα του. Η «εν Χριστώ» ἀνακαί-νιση του αν-θρώ--που ως καθολική ψυχοσωματική ανακαίνιση αγκαλιάζει τον όλον ἄν-θρωπο, αλλά και τον κόσμο που είναι το ευρύτερο σώμα του.

Η αρετή δεν αποτελεί αυτοαξία, αλλά ασκείται για την ταπεί-νωση. Αν η αρετή δεν οδηγεί στην τα-πεί-νω-ση, είναι μάταια. Όποιος επιθυμεί την αρετή, ὑπομέ-νει ευχαρίστως τις θλίψεις. Αυτές γεννούν την ταπεί-νωση που προ-σελκύει την χάρη του Θεού και κυοφορεί την πνευματική χα-ρά. Έτσι η χαρά και οι θλίψεις συμβαδίζουν στην ζωή του πιστού. Η αληθινή χαρά εἶ-ναι καρπός του Πνεύματος και μένει απρόσβλητη από τις θλίψεις και τις δυ-σκολίες της καθημερινής ζωής[23][23].

Ὡς μέ-λος του σώματος του Χριστού ο πιστός συμ-μετέχει και στο έργο της σωτηρίας του κόσμου. Οι θλίψεις και τα παθήματα που ὑπο-μένει στο έργο αυτό γίνονται αφορμές χαράς και δοξολογίας. Η πίστη του στον Χρι-στοῦ μετα-τρέ-πει την επιθυμία της φιλαρχίας και της ανέσεως σε πόθο θυσίας και αὐτο-αναλώσεως. Αἰσθά-νεται ευγνωμοσύνη και ευχαριστεί τον Θεό για όλα, όπως και για τις θλίψεις που τον ἐπι-σκεπτονται, γιατί και αυτές γίνονται αφορμές χαράς για την επιτέλεση του έργου του και την τελεί-ωσή του[24][24].

Ο Απόστολος Παύλος ως μιμητής του Χριστού γρά--φει: «Νυν χαίρω εν τοις παθή-μασί μου υπέρ υμών, και ἀντα-να-πληρῶ τα υστερήματα των θλίψεων του Χριστού εν τη σαρκί μου υπέρ του σώματος αυτού, ο εστιν η Εκκλησία»[25][25]. Αλλά και κάθε πραγματικός χρι-στιανός γίνεται μιμητής του Χριστού και κήρυ-κας της ἀπε--ριόριστης ἀγά-πης του, που ευεργετεί τον ἄν-θρωπο και ἀντι-παρέχει πλού-σια αγαθά για τα ελάχιστα έργα του.

Η πηγή, από την οποία αντλεί την υπεράνθρωπη δύναμη ο χριστιανός, είναι η ενέργεια του Χριστού. Ο Απόστολος Παῦ-λος, που έβλεπε τον ἐ-αυ-τό του ως τα-πει--νὸ υπηρέτη του Χρι-στοῦ, γράφει: «Πάντα ισχύω εν τω ἐν-δυ-ναμοῦντί με Χρι-στῷ»[26][26]. Η δύναμη αυτή του Παύ-λου προκύπτει από την κοι-νωνία του με τον πα-ντο-δύναμο Χριστό, που επωμίστηκε και πραγ-μα-το-ποιί--ησε όλα ὅσα ὀφειλε να πράξει ο άνθρωπος. Έτσι δεν μένει πια στον άνθρωπο που θέλει να διασφαλίσει την κοινωνία με τον Θεό τίποτε άλλο, παρά το«ἀδια-λεί-πτως ἔχεσθαι της ἐνεργείας του Θε--οῦ»[27][27].

[page_end]

Ο χριστιανός δεν πρέπει να πολυπραγμο-νεῖ για την προ-έλευση των θλί-ψεων που τον έπι-σκέ-πτονται, αλλά να εξετάζει, πως μπορούν αυτές να τον βοη-θή-σουν στην πνευ-ματική προκοπή και τελεί-ωσή του. Όσο αὐ-τὸς δεν αντιλαμβάνεται την έτε-ρότητα της ζωής του μέσα στον κόσμο, εύκολα πα-ρα-σύ-ρεται από την κοσμική ματαιότητα. Συναισθανόμενος όμως την ετερότητα και την παραδοξότητα της «εν Χρι-στῶ» ζωής μπορεί να βρίσκει τις θλί-ψεις γλυκύτερες από το μέλι και να βλέπει τον θάνατο ως πρόξε-νο της άκα-τάλυτης ζωής[28][28].

Η αληθινή χαρά στην πληρότητά της θα υπάρξει κατά την με-τα-θανάτια ζωή. Βιώνεται όμως και κατά την επίγεια ζωή ως ἄρ--ρα-βώνας σε όσους εργάζονται την αρετή. Αλλά εδώ οι καταστάσεις αυτές συνο-δεύ-ονται συνήθως με θλίψεις, ή και προκύπτουν μέσα από τις θλίψεις ως έπακο-λού-θημά τους[29][29]. Αυτό συμβαί-νει, γιατί ο ἄνθρω-πος μ-ε-τὰ την ἀπο-στασία του από τον Θεό βρέ-θη-κε σε παρά φύση κατά-σταση και χρει-άζεται θερα-πεία. Για να θεραπευθεί λοιπόν από την παρά φύση κατά-σταση και να βρει τις κατά φύση σχέ-σεις με τους συν-αν-θρώ-πους και το περιβάλλον του, οφείλει να ἔρ-γα---στεῖ και να πο-νέσει. Έτσι καθίσταται κοι-νωνὸς των πα-θημάτων των συ-ναν-θρώπων του και διευρύ-νε-ι την συνεί-δησή του.

Η χαρά λειτουργεί στην ζωή του ανθρώπου ως κινητήρια δύναμη και ως επιδιωκόμενος σκοπός. Χρωματίζει θετικά τις σκέψεις και τις διαθέσεις του. Προσφέρει νόημα και περι-εχόμενο στους αγώνες και στις προσπά-θειές του. Η χαρά, όπως και η αγάπη του χρι-στι-ανοῦ βιώνονται ως καρπὸς της κοι-ωνίας του Πνεύματος[30][30]. Αλλά και οι θλί-ψεις δεν αποτελούν ἄρνη-τικούς παράγοντες στην ζωή και τους αγώνες του χρι-στιανοῦ. Και αυτές συνεισφέρουν στην προοπτική της πνευ-ματικῆς του τελειώσεως. «Οι θλί-ψεις για την ψυχή που αγαπά τον Χριστό είναι τρο-φή. Είναι κατά κάποιον τρόπο ύλη για ανάφλεξη του εσωτερικού πυ-ρός»[31][31]. Έτσι το κάθε στοιχείο και το κάθε λεπτό της ζωής του ανθρώπου γίνεται πολύ-τιμο και γεμάτο με βαθύ νόημα. Οι θλίψεις και οι χαρές ἔνώ-νονται κατά τρόπο θαυμαστό μέσα στον αγώνα του[32][32].

Ο Θεός γνωρίζει ότι δεν εἶ-ναι δυνα-τὸ στον ἀπο-στάτη ἄνθρωπο να ζει μέσα στον κόσμο με χαρά και άνεση και να παρα-μένει στην ἀγά-πη του[33][33]. Η με-γά-λη χαρά χα--λαρώνει τον ἄνθρωπο και δεν εύνο-εῖ την πο--ρεία του προς την τελείωση. Αλλά και η μεγάλη λύ-πη είναι έπι-κίνδυνη, γιατί μπο-ρεῖ να τον οδηγήσει σε απελπισία και κατα-στροφή. Οι θλίψεις έχουν καθαρ-τι-κὴ ιδιότητα και βοηθούν στην πνευματική θερα-πεί-α- και τελείωση του ἄνθρώπου.-Όπως τα ἰα-τρικὰ φάρ---μακα καθαρί-ζουν την ἀκα-θαρσία των σω-μα--τικῶν χυμῶν, έτσι και οι θλίψεις κα-θαρίζουν τα «πονηρά εκ της καρ-δίας»[34][34]. Έπι-πλέον μάλιστα αφυπνίζουν τον ἄν-θρω-πο ἀ-πὸ την νωθρό-τη-τα και τον προ-φυλάσσουν

από την ά--κηδία που αποτελεί θα--νάσιμο κίν---δυνο για την πνευ--μα--τική του ζωή.

Η χαρά και οι θλίψεις αποτελούν δυο αντίθετους πόλους, που λει-τουργοῦν και ως παράγοντες δοκιμασίας του άν-θρώπου, ως πειρασμοί. Αυτοί πάλι δια-κρί--νονται σε έ-κού-σι-ους, που γίνονται δεκτοί από τον άν-θρω-πο και εύκολα τους άκο-λουθεῖ, και σε άκού-σιους ή «παρά γνώμην», που δεν είναι έπι-θυμητοί από αυτόν[35][35].

Οι ακούσιοι πει-ρασμοί είναι συνήθως έπώ-δυ--νοι και άπαι-τοῦν ὑπο-μο--νή για την αντιμετώπιση και απόκρουσή τους. Αὐ-τοῖ πα-ραχωροῦνται παιδα-γω-γικῶς από τον Θε--ό, για να άσκή-σουν τους άνθρώ-πους στην ὑπο-μονή, που οδηγεί στην πνευ-ματική προκοπή και τε-λεί-ω-σή τους. Ο Απόστολος Ἰά-κω-βος προ-τρέπει τους πι-στοῦς να χαί-ρο-νται, όταν τους έπι-σκέ-πτονται τέ-τοιοι πει-ρα-σμοί: «Πάσαν χαράν ήγή-σα-σθε, ά-δελ-φοί μου, όταν πει-ρα-σμοῖς περι-πέ-ση-τε ποι-κί-λοις γι-νώ-σκο-ντες ότι το δοκί-μιον υμών της πίστε-ως κατερ-γά-ζεται υπομονήν»[36][36]. Γι' αυτό, όσοι άπρό---ο-πτα περι-πέ-σουν σε τέ-τοιους πε-ι---ρα-σμούς, δεν χρειάζεται να ψάξουν να βρουν την αιτία της προελεύσεώς τους, αλλά διαπιστώσουν τον σκοπό που μπορούν να υπηρετήσουν, ώστε να τον τουσῦ-πο----μείνουν με εμπιστοσύνη στην πρό-νοια του Θεού και να ώφελη-θουν[37][37].

Η αί-ώνια και ασάλευτη Βασιλεία του Θεού, που πρέπει να συνιστά το πρώτο μέλημα του πιστού[38][38], απαιτεί ανά--λογη ά-σκη-ση και προε-τοι-μα-σία. Χρειάζεται καρτερία, ανδρεία και σπουδή, για να άνα-μετρηθεῖ ο άνθρω-πος με

τους δεσμευτικούς περι-ορισμούς του χώ-ρου και του χρό-νου, ώστε να αποκτήσει κάποια οί-κει---ότητα με την αιώ-νι-ό-τη---τα για την ό-ποία κλή--θηκε. Η υπομονή λειτουργεί ως ένα είδος φρο-ντιστηρίου για την προε-τοιμασία αυ--τήν.

Με την ύπο-μο-νή αντιστέκεται ο άνθρωπος στις θλί-ψεις και τις συμ-φο-ρές, με τις οποίες είναι συνυ-φα-σμέ-νη η επίγεια ζωή. Αν είναι μικρό-ψυ-χος και ά-νυ-πό---μο-νος, συνθλίβεται. Οι πειρα-σμοί που επισκέπτονται τον ά-νθρω-πο ά-προσδόκητα και άνεξε-λεγκτα είναι οδυνηροί· τον φοβί-ζουν και τον τα-ρά-ζουν. Και αν δεν διαθέτει ανδρεία και ισχυρό σημείο στη-ρίξεως, απελπίζεται και αφανίζεται. Και σημείο στηρίξεως για τον χριστιανό είναι ο αρχηγός της πίστεώς του και νικητής όλων των συμφορών του κόσμου, ο Χριστός.

Οι εκούσιοι πειρασμοί είναι εσωτερικοί, έ-χουν ή-δο---νικò χαρα-κτήρα και πρέπει να απομακρύνονται. Στην Κυριακή προσευχή υπάρχει το αίτημα: «Μη εί-σε-νέγκης ημάς εις πει-ρα-σμόν, αλλά ρϋ-σαι ή-μᾶς από του πο-νη-ροῦ»[\[39\]](#)[\[39\]](#). Ποιος όμως είναι ο πει-ρα--σμός αυτός; Βέ-βαια είναι κάθε εσωτερικός πει-----ρα-σμός, γιατί εύκολα ύ-πο-κύπτει σε αυτόν ο άνθρωπος. Από την συνά-φεια ὁ-μως, μέσα στην οποία δια-τυ--πώνεται το αίτημα αυτό, φαίνεται να αναφέρεται πρωτίστως στον πειρασμό της μη κα-ταλλαγῆς με τον πλη---σί-ον. Ο πειρασμός αυτός είναι ελκυστικότερος, γιατί ικανοποιεί την φιλαυ-τία και κολακεύει τον ναρκισσισμό του ά-νθρώπου.

Ο πει-ρα-σμός της μη καταλλαγῆς, που γίνεται έ-σω--τερικός, ακόμα και όταν έχει εξωτερική αιτία, φέρνει τον ά-νθρωπο άντι-μέ-τω-πο στο έργο της κα-ταλ-λαγῆς που πραγ-μα-το-ποίησε ο Χριστός και έχει σαφώς δαι-μο-νική προ-έλευση. Όποιος δηλαδή δεν συγχωρεί τους ὀ-φει--λέ--τες του, ακυρώνει για τον εαυτό του την καταλ-λαγή του με τον Θεό και παραμένει δούλος στον νόμο της άμαρ-τίας που κατέστησε στον κόσμο ο πονη-ρός[\[40\]](#)[\[40\]](#).

Οι θλίψεις γί-νονται αφορμές δοκιμασίας και άνα-δεί-ξεως της έλευ-θερίας του ανθρώπου. Μέσα στην θλίψη του θυμάται συνήθως ο ά-νθρω-πος τον Θε--ό[\[41\]](#)[\[41\]](#). Συμβαίνει όμως και το αντί-θετο. Αδυνατώντας δηλαδή να συμβιβάσει την πίστη στον Θεό της αγάπης με το κακό που υπάρχει στον κόσμο συμβαίνει να οδηγείται στην απιστία. Η στάση του ανθρώπου στο θέμα αυτό διαμορφώνεται σύμφωνα με την αυτοσυνειδησία και το ταπει-νò ή εγωϊστικό φρόνημά του.

Ο πιστός χρι-στι--ανός δέχεται με καρτερία τις θλίψεις και τους πειρα-σμούς. Υπομένει και δεν γογγίζει για όσα συμ-βαίνουν. Η εμπιστοσύνη του στην πρόνοια του Θεού συντελεί να βλέπει μέσα στην θλίψη τον σπόρο της χαράς. Ο Από-στολος Παύλος γράφει, «χαίρω εν τοις παθή-μα-σί μου»[\[42\]](#)[\[42\]](#), και «το γαρ πα-ραυτικά ελαφρόν της θλίψεως ημών καθ' ύπερ-βο-λήν εις υπερβολήν

αιώνιον βά-ρος δόξης κατερ-γά-ζεται εν ή-μίν»[\[43\]](#)[\[43\]](#). Εδώ δεν πρόκει-ται για κά-ποια μα-ζο-χιστική διά-θεση, αλλά για ένθεο έρωτα που μετα-μορφώνει την οδύνη σε ηδονή, την θλίψη σε χαρά.

Ο Θεός ως Πατέρας αγαπά και παι--δα-γω-γεΐ τα παι-διά του με προ-οπτική το αιώνιο συμφέρον τους. Και επειδή η προ-ο-πτική αυτή εκτείνεται πέρα από τον χώρο και τον χρό-νο, απαιτεί από τον άνθρω-πο ελπίδα και υπομονή. Η πε-ρι-ορισμένη μέσα στον χῶ-ρο και τον χρόνο άν-θρώ-πινη λο-γική αδυνατεί να συλλάβει την αιώνια προοπτική. Η προετοιμασία για την αίω-νιό-τητα μέσα στην πρόσκαιρη ζωή χωρίς ελπίδα και προσδοκία με έσχα-το-λο-γική προοπτική δεν είναι εφικτή.

Ο Χριστός δεν ήρθε στον κόσμο για να τον κρίνει , αλλά για να τον σώ-σει. Και εργάστηκε την σωτηρία του κόσμου με φρι-κτὰ πάθη και σταυρικό θάνατο. Ήδη όμως η παρουσία του Χρι-στοῦ έφερε την κρίση του Θεού μέ-σα στον κόσμο[\[44\]](#) [\[44\]](#), γιατί με αυτήν άρχισε να γίνεται η ένταξη των άνθρώ-πων στην μερίδα των σωζομένων ή των μη σωζομένων. Όσοι δοκιμά-ζονται με θλίψεις και συμφορές, που συνδέονται με την χριστιανική τους ιδιότητα, πρέπει να χαίρο-νται, για-τί γίνονται κοινωνοί των πα-θη-μάτων του Χριστού και προετοι-μά-ζονται από τον Θεό, για να καταστούν με την τελική φανέρωση του Χριστού[\[45\]](#)[\[45\]](#) μέ--το--χοι αί-ώνιας δόξας και ανεκλάλητης χαράς.

Η ζωή του ανθρώπου έχει αρχή, αλλά δεν έχει τέλος. Αρχίζει μέσα στον χρόνο και επεκτείνεται στην ατέρμονη αί-ωνιότητα. Η πα-ρούσα και η μέλ-λουσα ζωή συνδέονται άρ-ρηκτα μεταξύ τους. Αλλά ούτε κα-τὰ την πα-ρούσα ζωή τελει-οποιεΐται ο άνθρωπος ούτε κατά την μέλλου-σα, αν δεν άρ--χίσει από την παρούσα[\[46\]](#)[\[46\]](#). Συνάπτοντας όμως ο άνθρωπος το άτε-λεύ-τη-το γίγνεσθαι του με το «αδιαλείπτως έχε-σθαι της ενεργείας» του τελεί-ου Θε-οῦ[\[47\]](#)[\[47\]](#), γίνε-ται κοινωνός ατελεύτητης τελειότητας και πλατύνεται σε ά-ναρ--χο και πα-γκό-σμιο πρόσω-πο.-Ένερ-γοποιεΐ την θεοειδή υπόστασή του «για να φθάσει τις ύπερ-κόσμιες διαστάσεις ακολουθώντας τον Χρι-στό, ο οποίος νίκησε τον κόσμο» [\[48\]](#)[\[48\]](#). Έτσι κατανοείται και η ορθόδοξη άν--θρω-πο-λογία σύμ-φω-να με την οποία ο θεούμενος άνθρωπος γίνεται άνα-ρ---χος, παγκό-σμιος, καθο-λικός.

[page_end]

[\[1\]](#)[\[1\]](#). Ψαλμ. 54, 7.

[2][2]. Βλ. Μαξίμου Ομολογητού, *Κεφάλαια διάφορα* 4,42, PG 90,1324B. Βλ. αναλυτικότερα το βιβλίο του Αρχιμ. Ευσεβίου, *Ηδονή - οδύνη. Ο διπλός καρπός της αισθήσεως*, εκδ. «Ακρίτας», Αθήνα 1990.

[3][3]. Πρβλ. Ισαάκ Σύρου, *Λόγος* 68, Περὶ φυλακῆς καρδίας και θεωρίας λεπτοτέρας, έκδ. Ι. Σπετσειέρη, *Του οσίου Ἰσαὰκ του Σύρου, Τὰ εὔρε-θέ--ντα ασκητικά*, Αθήναι 1895, σ. 270.

[4][4]. *Χαιρετισμοί Θεοτόκου*, Ξ.

[5][5]. Βλ. *Ιω.* 14,6· 16,33.

[6][6]. *Β' Κορ.* 5,19.

[7][7]. Μαξίμου Ομολογητού, *Κεφάλαια διάφορα* 2,55, PG90,1240D- 41A.

[8][8]. *Ματθ.* 3,2· 4,17.

[9][9]. Αρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Οικοδομώντας τον ναό του Θεού μέσα μας και στους αδελφούς μας*, τόμ. Β', σ. 78, έκδ. Ι. Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 2013.

[10][10]. Βλ. *Ματθ.* 11,29-30.

[11][11]. *Ιω.* 16,33.

[12][12]. *Ιω.* 16,22.

[13][13]. Βλ. Ιωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ* 7,38, PG 88,808CD.

[14][14]. *Ματθ.* 5, 29.

[15][15]. Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Περὶ προσευχῆς*, έκδ. Ι. Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας⁵2018, σ. 175-6.

[16][16]. «Ἡ των αγίων υπομονή, την πονηράν δύναμιν προσβάλλουσαν, δαπανήσως πεί--θουσα τοις υπέρ αληθείας εγκαλλωπίζεσθαι πόνοις τους αυτής διακόνους, και πλέον εμπλατύνεσθαι διδάσκουσα τοις παθήμασιν, ή ταις ανέσεσιν, οι της εν σαρκί ζωής άγαν φροντίζοντες, υπόθεσιν αυτοίς υπερβαλλούσης κατά πνεῦμα δυνάμεως ποιουμένη, την κα-τὰ φύσιν της σαρκός περί το πάσχειν ασθένειαν». Μαξίμου Ομολογητού, *Κεφάλαια διά-----φορα* 4,93, PG 90,1315AB.

[17][17]. Βλ. *Γεν.* 2,15.

[18][18]. *Ιω. 5,17.*

[19][19]. Βλ.Ίσαάκ Σύρου, *Λόγος 56, Περί του ότι ο Θεός συμφερόντως συνεχώρησε την ψυ-χὴν δεκτικὴν εἶναι των παθῶν*, ἐκδ. Ι. Σπετσιέρη, *Οσίου Ισαάκ του Σύρου, τα ευρεθέντα ἀσκη---τικά*, Αθήναι 1895, σ. 229.

[20][20].Ισαάκ Σύρου, *Λόγος 36, Περί του μη δεῖν χωρὶς ἀνάγκης ἐπιθυ-μεῖν* ,*ῥ.π.*, σ.159.

[21][21].Ισαάκ Σύρου, *Λόγος 37, Περί των ἐγγιστα του Θεοῦ ζώντων*, *ῥ.π.*, σ. 160.

[22][22]. Γρηγορίου Σιναΐτου, *Κεφάλαια πάνυ ωφέλημα,Φιλοκαλία*, τόμ. 4, σ. 78.

[23][23]. Βλ. *Γαλ. 5,22.*

[24][24]. Πρβλ. Ισαάκ Σύρου, *Λόγος 36, Περί του μη δεῖν χωρὶς ἀνάγκης ἐπι-θυ-μεῖν ἢ ἐπιζη-τεῖν σημεία*, *ῥ.π.*, σ. 159.

[25][25]. *Κολ.1,24.*

[26][26]. *Φιλιπ. 4,13.*

[27][27]. Γρηγορίου Παλαμά, *Υπέρ των ιερῶς ησυχάζοντων 2,1,30*, ἐκδ. Π. Χρήστου, *Γρη-γο-ρίου του Παλαμά, Συγγράμματα*, τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 491.

[28][28]. Βλ. Ισαάκ Σύρου, *Λόγος 68, Περί φυλακῆς καρδίας*,*ῥ.π.*, σ. 269.

[29][29]. Βλ. *Ψαλμ. 4,1.* Πρβλ. Ισαάκ Σύρου, *Λόγος 37, Περί των ἐγγιστα του Θεοῦ ζώντων*, *ῥ.π.*, σ. 161.

[30][30]. Βλ. *Γαλ. 5,22.*

[31][31]. Αρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Αγώνας Θεογνωσίας*, ἐκδ. Ι. Μονή Τιμίου Προ-δρό--μου, Έσσεξ Αγγλίας ⁵2004, σ. 217- 8.

[32][32]. Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Περί προσευχῆς*, ἐκδ. Ι. Μονή Τιμίου Προδρό-μου, Έσσεξ Αγγλίας ⁵2018, σ. 132.

[33][33]. Βλ. Ισαάκ Σύρου, *Λόγος 36, Περί του μη δεῖν χωρὶς ἀνάγκης ἐπι-θυ-μεῖν ἢ ἐπιζη-τεῖν σημεία*, *ῥ.π.*, σ. 159.

[34][34]. Βλ. Ισαάκ Σύρου, *Λόγος 71, Περί εκείνων δι' ων κτήσασθαί τις δύναται την άλλοί-ωσιν, ὄ.π., σ. 278.*

[35][35]. Πρβλ. Αρχιμ. Ευσεβίου, *Ηδονή -οδύνη. Ο διπλός καρπός της αισθήσεως*, Ακρίτας, Νέα Σμύρνη 1990, σ. 204 κ.έ.

[36][36]. *Ιακ. 1,2-3.* Πρβλ. Μαξίμου Ομολογητού, *Προς Θαλάσσιον 58*, PG 90,593BC.

[37][37]. Βλ. Μαξίμου Ομολογητού, *Κεφάλαια περί αγάπης 2,42*, PG 90,1000A.

[38][38]. Βλ. *Ματθ. 6,33· Λουκ. 12,31.*

[39][39]. *Ματθ. 6,13. Λουκ. 11,4.*

[40][40]. Πρβλ. Μαξίμου Ομολογητού, *Εις την προσευχήν του Πάτερ ημών*, PG90, 904BC.

[41][41]. Βλ. *Ησ. 26,16.*

[42][42]. *Κολ. 1,24.*

[43][43]. *Β'Κορ. 4,17.*

[44][44]. Βλ. *Ιω. 12,31· 12,47.*

[45][45]. Βλ. *Κολ. 3,4.* Πρβλ. *Α'Πέτρ. 1,8· 4,12-3.*

[46][46]. Βλ. Νικολάου Καβάσιλα, *Περί της εν Χριστώ ζωής 1*, PG 150,493B.

[47][47]. Βλ. Γρηγορίου Παλαμά, *Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων 2,1,30*, έκδ. Π. Χρήστου, *Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα*, τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 491.

[48][48]. Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Περί προσευχής*, έκδ. Ι. Μονή Τιμίου Προδρό-μου, Έσσεξ Αγγλίας ⁵2018, σ. 114. Πρβλ. *Ιω. 16,3.*

PERMANENTLY_REMOVED